

# A

## **αβασία** (*abasia*)

Ανικανότητα του ατόμου να περπατήσει λόγω απουσίας ή ανεπάρκειας συντονισμού των κινήσεων. Τα αίτια της αβασίας είναι ποικίλα, όπως προβλήματα στους μυς, στις αρθρώσεις, στα νεύρα ή στα οστά των ποδιών, βλάβη ή δυσπλασία της σπονδυλικής στήλης, καθώς και βλάβη ή δυσπλασία του εγκεφάλου.

## **αβεβαιότητα** (*uncertainty*)

**1.** Κατάσταση άγνοιας ή αδυναμίας πρόβλεψης με ορισμένη ακρίβεια. **2.** Κατάσταση στην οποία βρίσκεται ένα άτομο που δεν έχει αποφασίσει για κάτι ή του οποίου η απόφαση εκκρεμεί.

## **αβουλία** (*avolition*)

Έλλειψη ικανότητας ή επιθυμίας για εμπλοκή σε ηθελημένες δραστηριότητες ή δραστηριότητες που προϋποθέτουν την ύπαρξη κινήτρου. Αποτελεί συνηθισμένο σύμπτωμα της σχιζοφρένειας. – DGa

## **αγάπη** (*love*)

**1.** Συναισθηματική κατάσταση κατά την οποία το άτομο ασχολείται, διάκειται πολύ θετικά, νιώθει ευαισθησία και έχει έντονα συναισθήματα τρυφερότητας, ζεστασιάς, στοργής και πόθου για ένα άλλο άτομο. **2.** Αίσθημα σύνδεσης, ζεστασιάς και ενδιαφέροντος για ένα άλλο άτομο, ζώο, φυτό ή αντικείμενο. **3.** Θερμή αλλά ανιδιοτελής έγνοια για το καλό ενός άλλου όντος.

## **αγγειακή άνοια** (*vascular dementia*)

Κάθε σημαντική απώλεια της γνωστικής λειτουργίας εξαιτίας καρδιαγγειακής νόσου. Συνήθως μικρά εγκεφαλικά επεισόδια έχουν ως αποτέλεσμα πολύ μικρές, διάσπαρτες περιοχές με νεκρά κύτταρα στον εγκέφαλο. Τα συμπτώματα εξαρτώνται από τις περιοχές του εγκεφάλου στις οποίες συσσωρεύονται τα νεκρά κύτταρα. Ονομάζεται και *πολυεμφραγματική άνοια*.

## **αγγειοδιαστολή** (*vasodilation*)

Διεύρυνση των αιμοφόρων αγγείων, που έχει ως αποτέλεσμα την αυξημένη ροή αίματος σε μια εντοπισμένη περιοχή. Συνήθως συνοδεύεται από μειωμένη πίεση του αίματος.

## **αγγειοκινητικός** (*vasomotor*)

Ο σχετικός με τους λείους μυς στα τοιχώματα των αιμοφόρων αγγείων, οι οποίοι συστέλλονται για να προκαλέσουν αγγειοσυστολή και χαλαρώνουν για να προκαλέσουν αγγειοδιαστολή ως αντίδραση σε ουσίες ή ορμόνες.

## **αγγειοοίδημα** (*vasocongestion*)

Εντοπισμένο οίδημα που προκαλείται από αυξημένη ροή και πίεση του αίματος σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Παραδείγματα αυτού του τύπου οίδηματος είναι η σύψη των ιστών των σεξουαλικών οργάνων κατά τη διάρκεια της διέγερσης, το οίδημα των βλεννογόνων στις αλλεργικές αντιδράσεις

και το κοκκίνισμα του προσώπου στις έντονες συγκινήσεις.

### **αγγειοσυστολή** (*vasoconstriction*)

Συστολή των αιμοφόρων αγγείων που συνήθως έχει ως αποτέλεσμα τη μειωμένη ροή του αίματος σε μια εντοπισμένη περιοχή και ενίοτε την αύξηση της πίεσης του αίματος. Αγγειοσυστολή προκαλούν διεγερτικές ουσίες, όπως οι αμφεταμίνες και η μεθυλφαινιδάτη.

### **αγγελιαφόρο ριβονουκλεϊκό οξύ**

(*messenger RNA*)

Μια μορφή του ριβονουκλεϊκού οξέος με μικρή διάρκεια ζωής, που σχηματίζεται στον πυρήνα ενός κυττάρου σαν να είναι ο καθρέπτης μιας αλυσίδας DNA. Λειτουργεί ως μεταφορέας εντολών από το DNA στον μηχανισμό παραγωγής δομικών και λειτουργικών πρωτεϊνών, τα ριβοσώματα. Αμέσως μετά τη χρήση του υποβαθμίζεται, και αυτό βοηθά στη ρύθμιση της παραγωγής πρωτεϊνών.

### **αγγελόσκονη** (*angel dust*)

Λέξη της καθομιλουμένης για τη φαινκυκλιδίνη (phencyclidine [PCP]), μια φαρμακευτική ουσία που προκαλεί εκτεταμένη εκπόλωση των συνάψεων και έχει ως αποτέλεσμα ασταθείς νευρικές ώσεις στον εγκέφαλο. Στις υποκειμενικές επιδράσεις συγκαταλέγονται η αίσθηση αποπροσωποποίησης, η αναλγησία, η αίσθηση του άτομου ότι είναι άτρωτο και μερικές φορές η ευφορία.

### **αγευσία** (*ageusia*)

Διαταραχή στην αναγνώριση των γεύσεων. Όταν υπάρχει μερική μόνο διατάραξη, χρησιμοποιείται ο όρος *υπογευσία*. Όταν υπάρχει στρέβλωση κατά τη δοκιμή των γεύ-

σεων, χρησιμοποιείται ο όρος *δυσγευσία*. Η αγευσία συνδέεται συνήθως με την ανοσμία (διαταραχή στην αναγνώριση των οσμών), επειδή σημαντικό μέρος αυτού που θεωρείται «γεύση» προέρχεται από πληροφορίες οι οποίες λαμβάνονται μέσω της όσφρησης. Η αναγνώριση των γεύσεων μπορεί να επηρεαστεί από διάφορους παράγοντες, όπως το κάπνισμα, μια βλάβη στους γευστικούς κάλυκες, ορισμένες νευρολογικές παθήσεις (π.χ. παράλυση του Bell και σκλήρυνση κατά πλάκας), η έλλειψη βιταμίνης Β<sub>3</sub> και ψευδαργύρου, καθώς και διαταραχές του ενδοκρινολογικού συστήματος (όπως συμβαίνει στο σύνδρομο του Cushing και στον σακχαρώδη διαβήτη). Μείωση της ικανότητας αναγνώρισης των γεύσεων, ιδιαίτερα του πικρού και του αλμυρού, παρατηρείται και κατά τη διάρκεια της φυσιολογικής γήρανσης. – ΑΑ

► Βλ. επίσης **υπογευσία**

### **αγνωσία** (*agnosia*)

Ανικανότητα αναγνώρισης και κατανόησης εξωτερικών πληροφοριών που δεν οφείλεται σε μειωμένη αισθητηριακή οξύτητα. Συνεπάγεται δυσκολία μετατροπής απλών αισθήσεων σε αντιλήψεις, με αποτέλεσμα το άτομο να μην μπορεί να αναγνωρίσει τα ερεθίσματα. Η αγνωσία προϋποθέτει κάποια –έστω και μερική– πρωτογενή αισθητηριακή ακεραιότητα και την απουσία γενικής απώλειας των γνωστικών ικανοτήτων. Αγνωσίες παρατηρούνται σε περιπτώσεις βλάβης στις βρεγματικές, κροταφικές και ινιακές περιοχές, δεδομένου ότι οι φλοιώδεις συνειρμικές περιοχές συμμετέχουν στην ανάλυση, ενσωμάτωση και ερμηνεία των εισερχόμενων αισθητηριακών πληροφοριών. Διακρίνονται διάφορες μορφές αγνωσίας: *οπτική, χωρική, ακουστική, απτική και αγνωσία του σχήματος του σώματος*

(σωματοαγνωσία ή ασωματογνωσία). Αντιληπτικές δυσκολίες μπορεί επίσης να εμφανιστούν και σε άλλα αισθητηριακά συστήματα, όπως στη γεύση και στην οσμή. Συνήθως όμως η γεύση και η οσμή θεωρείται ότι δεν εμπλέκονται στις γνωστικές διεργασίες. Στη βιβλιογραφία αναφέρονται λίγες περιπτώσεις γευστικής αγνωσίας. – AA

### **αγνωσία αφομοιωμένης αντίληψης ή συναίσθησης** (*apperceptive agnosia*)

Υποκατηγορία της οπτικής αγνωσίας. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα ο Lissauer πρότεινε τη διάκριση ανάμεσα στην *αγνωσία αφομοιωμένης αντίληψης* ή *αγνωσία συναίσθησης* και στη *συνειρμική οπτική αγνωσία*. Η διάκριση αυτή πέρασε κατά κάποιον τρόπο απαρατήρητη μέχρι το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, οπότε ενσωματώθηκε στις σύγχρονες ερμηνείες των οπτικών αγνωσιών. Σύμφωνα με τον Lissauer, η οπτική αναγνώριση προϋποθέτει δύο διαφορετικές διεργασίες: (α) τη διεργασία της αντιληπτικής αναγνώρισης της αισθητηριακής εντύπωσης· και (β) τη διεργασία της σύνδεσης αυτής της αντίληψης με αντιληπτικές πληροφορίες που έχουν αποθηκευτεί. Η αγνωσία αφομοιωμένης αντίληψης χαρακτηρίζεται από θεμελιώδη ανεπάρκεια της οπτικής αντίληψης, που έχει ως αποτέλεσμα την ανικανότητα εντοπισμού των διαφορών ανάμεσα σε δύο παρόμοια αντικείμενα και την ανικανότητα νοητικής ανακατασκευής των οπτικών μορφών. Αντίθετα, στη συνειρμική αγνωσία ο ασθενής μπορεί να αναγνωρίσει μορφές, αλλά αδυνατεί να τις ερμηνεύσει. Επιπλέον, μπορεί να αντιστοιχήσει παρόμοιες εικόνες και να τις αντιγράψει, αλλά δεν είναι σε θέση να συνδέσει τα σχήματα ή τις εικόνες με τα αντίστοιχα αντικείμενα. Η αγνωσία αφομοιωμένης αντίληψης θεωρείται ότι εμφανίζεται

πιο συχνά σε περιπτώσεις βλάβης στο δεξι ημισφαίριο, ενώ η συνειρμική οπτική αγνωσία συνδέεται με παθολογία στο αριστερό ημισφαίριο. – AA

► Βλ. επίσης **αγνωσία**

### **αγοραφοβία** (*agoraphobia*)

Παράλογος και γενικευμένος φόβος του ατόμου να βρεθεί σε ανοιχτούς χώρους ή να βγει από το σπίτι του και να βρεθεί σε μέρη όπου υπάρχει κόσμος, να ταξιδέψει μόνο του, να βρεθεί σε χώρο από τον οποίο η διαφυγή είναι δύσκολη ή στο οποίο ο πανικός ή άλλες έντονες συγκινήσεις θα του προκαλούσαν μεγάλη ενόχληση ή αμηχανία. Η αγοραφοβία συγκαταλέγεται στις πλέον συνηθισμένες φοβίες.

### **αγραμματισμός** (*agrammatism*)

Δυσλειτουργία στην προφορική έκφραση, η οποία χαρακτηρίζεται από σύντομες και δομικά απλές φραστικές διατυπώσεις που υστερούν σε μορφοσυντακτικά στοιχεία, όπως άρθρα, προθέσεις, βοηθητικά ρήματα, καταλήξεις ρημάτων. Οι ασθενείς που πάσχουν από αγραμματισμό κομπιάζουν, υστερούν σε ευφράδεια και καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια για να μιλήσουν. Ο λόγος τους βασίζεται κυρίως σε λέξεις που εκφράζουν νοήματα (π.χ. ρήματα, ουσιαστικά και επίθετα· για παράδειγμα, λένε «κορίτσι έφαγε μήλο» ή «έφαγε μήλο» αντί της φράσης «το κορίτσι τρώει/έφαγε/έχει φάει το μήλο»). Επίσης, προτιμούν τους απλούς τύπους των ρημάτων (π.χ. «πάει» αντί του «θα πάει» ή «έχει πάει»). Τέτοιες κατακερματισμένες φράσεις χαρακτηρίζονται και ως «τηλεγραφικές». Η συμπτωματολογία διαφέρει, καθώς δεν παρουσιάζουν όλοι οι ασθενείς τα ίδια συμπτώματα ή στον ίδιο βαθμό. Μολονότι παρόμοιες μορφοσυντακτικές αδυναμίες μπορεί να εμφανίζονται και σε

άλλες λειτουργίες της γλώσσας (π.χ. κατανόηση, ανάγνωση και γραφή), οι ασθενείς με αγραμματισμό μπορούν να κατανοήσουν τις καθημερινές συνομιλίες, αλλά έχουν δυσκολία στην κατανόηση γραμματικά περίπλοκων προτάσεων, όπως οι διατυπώσεις σε παθητική φωνή (π.χ. «το μήλο φαγώθηκε από το κορίτσι»). Ο αγραμματισμός συναντάται στην αφασία του Broca και στη διαφλοιώδη κινητική αφασία. — JGC

### άγραφη πλάκα - άγραφο χαρτί

(*tabula rasa - blank slate*)

Όρος που προέρχεται από τον φιλόσοφο του 17ου αιώνα John Locke, ο οποίος πίστευε ότι τη στιγμή που ένα παιδί γεννιέται, ο νους του είναι σαν ένα άγραφο χαρτί, πάνω στο οποίο εγγράφεται στη συνέχεια η εμπειρία της ζωής του. Μια παραλλαγή αυτής της προσέγγισης, που αφορά αποκλειστικά την ανατροφή, προέρχεται από τον B.F. Skinner, στα μέσα του 20ού αιώνα, ο οποίος παρομοίασε τον νου σαν ένα «μαύρο κουτί» που περιέχει όσα έχει κατακτήσει το άτομο στη ζωή του μέσω της μάθησης και της ενίσχυσης. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, για την προσωπική, κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη του ατόμου ευθύνεται ο τρόπος ανατροφής και όχι η φύση (δηλαδή η γενετική και η βιολογία). Σήμερα η κοινώς αποδεκτή θέση των ψυχολόγων υποστηρίζει ότι η φύση και η ανατροφή είναι αλληλένδετες και συμβάλλουν και οι δυο στην ανάπτυξη του ανθρώπου καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. — VS

### αγραφία (*agraphia*)

Δυσλειτουργία της ικανότητας του ατόμου να γράφει, η οποία οφείλεται συνήθως σε νευρολογική βλάβη που εντοπίζεται στα κέντρα του λόγου στον εγκέφαλο. Υπάρχουν πολλές μορφές αγραφίας, στις οποίες περι-

λαμβάνονται η αδυναμία χάραξης γραμμάτων χωρίς μοντέλο, συλλαβισμού, γραφής αριθμών, γραφής λέξεων με δύσκολο συλλαβισμό και γραφής σε μια χωρικά οργανωμένη μορφή.

### άγριο αγόρι της Aveyron

(*wild boy of Aveyron*)

Ένα αγόρι ηλικίας μεταξύ 8 και 12 ετών, το οποίο ζούσε μακριά από τους ανθρώπους μέχρι τη στιγμή που ανακαλύφθηκε, το 1798, από μια ομάδα κυνηγών σε δάσος κοντά στην πόλη Aveyron της Γαλλίας. Υιοθετήθηκε και μελετήθηκε από τον Jean-Marie Gaspard Itard. Θεωρείται κλασικό παράδειγμα άγριου παιδιού, που δεν μιλούσε την ανθρώπινη γλώσσα, δεν φορούσε ρούχα, είχε πολλά σημάδια στο σώμα του από πάλη με άγρια ζώα και φαινόταν να αγνοεί τα πάντα για τον ανθρώπινο πολιτισμό. Οι γιατροί που το εξέτασαν κατέληξαν ότι επρόκειτο για παιδί με νοητική καθυστέρηση που το είχαν εγκαταλείψει οι γονείς του. Έμαθε να λέει μόνο δυο λέξεις («γάλα» και «Ω Θεέ!»), αλλά η συμπεριφορά του βελτιώθηκε με την ευγενική μεταχείριση. Η διαφωνία των ειδικών εστιάστηκε στο κατά πόσο το πρόβλημά του ήταν γενετικής φύσης ή είχε χάσει μια κρίσιμη περίοδο για την κατάκτηση του λόγου στην πρώτη παιδική ηλικία.

### άγριο παιδί (*feral child*)

Παιδί που έχει ανατραφεί από ζώα ή έχει μεγαλώσει απομονωμένο από την ανθρώπινη κοινωνία και επαφή και τον ανθρώπινο έλεγχο, όπως το άγριο αγόρι της Aveyron και ο Kaspar Hauser στη Γερμανία.

### αγρυπνία (*agrypnia*)

Αϋπνία ή διαταραχή του φυσιολογικού ύπνου. Χαρακτηρίζεται από δυσκολίες στην

έναρξη ή στη διατήρηση του ύπνου και πρόωρη αφύπνιση.

### **αγχολυτικό** (*anxiolytic*)

Κάθε φάρμακο που επιδρά μειώνοντας το επίπεδο του άγχους. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν τα ήπια ηρεμιστικά όπως οι βενζοδιαζεπίνες και ορισμένοι από τους επιλεκτικούς αναστολείς επαναπρόσληψης της σεροτονίνης (SSRIs) που χρησιμοποιούνται κυρίως ως αντικαταθλιπτικά.

### **άγχος** (*anxiety*)

**1.** Αίσθηση αόριστου φόβου χωρίς συγκεκριμένο λόγο, η οποία συνοδεύεται από σωματική διέγερση. **2.** Στη θεωρία της μάθησης, μια δευτερογενής ή εξαρτημένη παρώθηση που οδηγεί σε κάποια αντίδραση αποφυγής. **3.** Στη φροϋδική θεωρία, μπορεί να οφείλεται σε πραγματικό φόβο για πιθανά γεγονότα, σε μια συνειδητή αλλά μη εκφρασμένη συγκρουσιακή κατάσταση, ή σε ηθικούς ενδοιασμούς. **4.** Στην υπαρξιακή θεωρία, το άγχος θεωρείται η συναισθηματική πτυχή της διαρκούς κατάστασης αβεβαιότητας των ανθρώπων που καλούνται να επιλέξουν την πορεία δράσης τους σε έναν κόσμο στον οποίο δεν υπάρχουν εγγενείς κατευθυντήριες γραμμές.

### **άγχος αβεβαιότητας** (*Angst*)

Γερμανική λέξη η οποία χρησιμοποιείται στην υπαρξιακή ψυχολογία για να δηλώσει το άγχος που οφείλεται στην απροσδιοριστία του μέλλοντος και στην ανάγκη επιλογής μιας σειράς ενεργειών μέσα σε συνθήκες αβεβαιότητας.

### **άγχος απόδοσης** (*performance anxiety*)

**1.** Γενικευμένος φόβος πριν από μια παρουσίαση ή μια παράσταση ενώπιον κοινού, ο οποίος επικεντρώνεται συνήθως στις

συνέπειες από την αποτυχία εκπλήρωσης των απαιτήσεων της περίπτωσης. **2.** Ο φόβος του άνδρα ότι θα φανεί ανίκανος κατά τη διάρκεια της συνουσίας.

### **άγχος αποχωρισμού** (*separation anxiety*)

Φυσιολογική κατάσταση ανησυχίας και διέγερσης, συνοδευόμενη από διάχυτους (αόριστους) φόβους, την οποία εμφανίζουν τα παιδιά ηλικίας από 6 μηνών έως 3 ετών, όταν πρόκειται να βιώσουν τον αποχωρισμό από τον γονέα ή το άτομο που τα φροντίζει. Το άγχος αποχωρισμού είναι πιο έντονο κατά το δεύτερο εξάμηνο της ζωής και διατηρείται σε χαμηλότερα επίπεδα και μετά το 3ο έτος. Σύμφωνα με τη θεωρία της προσκόλλησης, το άγχος αποχωρισμού βοηθά τα παιδιά να μένουν κοντά στα πρόσωπα που τα φροντίζουν, κάτι που καθιστά πιθανότερη την επιβίωσή τους.

### **άγχος εξέτασης** (*test anxiety*)

Η ένταση και η ανησυχία που διακατέχουν ένα άτομο όταν πρόκειται να υποβληθεί σε μια εξέταση.

### **άγχος ευνουχισμού** (*castration anxiety*)

**1.** Στην ψυχανάλυση, ο φόβος των μικρών αγοριών ότι ο πατέρας τους θέλει να τα ευνουχίσει. Ουσιαστικά αποτελεί προβολή, πάνω στον πατέρα, της επιθυμίας του γιου να τον ευνουχίσει, έτσι ώστε να τον καταστήσει ανίκανο αντίπαλο στον ανταγωνισμό για την αγάπη της μητέρας. **2.** Στην ψυχολογία, σύμφωνα με την άποψη του Henry Murray, πρόκειται για πραγματικό φόβο ευνουχισμού που οφείλεται στην καταστολή, από τον γονέα, του αυνανισμού του παιδιού κατά την παιδική ηλικία.

### **άγχος θανάτου** (*death anxiety*)

Γενικά, ο φόβος του θανάτου του ίδιου του

ατόμου ή ένας πιο γενικευμένος φόβος. Οι ερευνητές Conte, Bakur-Weiner και Putschik έχουν αναπτύξει ένα χρήσιμο εργαλείο για την αξιολόγηση του άγχους του θανάτου (το Ερωτηματολόγιο Άγχους Θανάτου [Death Anxiety Questionnaire]) και έχουν επεξεργαστεί σε βάθος αυτή την έννοια. Σύμφωνα με την έρευνα που διεξήγαγαν οι ίδιοι καθώς και άλλοι ερευνητές, το άγχος του θανάτου αναλύεται σε τέσσερις παράγοντες: τον φόβο για το άγνωστο, τον φόβο για τον πόνο, τον φόβο της μοναξιάς και τον φόβο της προσωπικής εξαφάνισης. – SRB

### άγχος του ξένου προσώπου

(*stranger anxiety*)

Η διαπίστωση ότι τα παιδιά με τυπική ανάπτυξη εκδηλώνουν μεγαλύτερο άγχος όταν βρίσκονται με άγνωστους ανθρώπους, κυρίως ενήλικες, λίγο πριν κλείσουν το πρώτο έτος της ηλικίας τους, σε σύγκριση με το άγχος που εκδήλωναν όταν ήταν βρέφη. Το άγχος αυτό υποχωρεί σταδιακά μέχρι την ηλικία των τριών ετών.

### άγχος ως χαρακτηριστικό

της προσωπικότητας (*trait anxiety*)

Μόνιμο γνώρισμα της προσωπικότητας ενός ατόμου, που εκδηλώνεται με υψηλό επίπεδο διέγερσης και γενικευμένης ανησυχίας.

### αγχώδεις διαταραχές

(*anxiety disorders*)

Ψυχικές διαταραχές στις οποίες το άγχος αποτελεί κεντρικό χαρακτηριστικό. Σε αυτές ανήκουν η διαταραχή πανικού, η αγοραφοβία, η γενικευμένη αγχώδης διαταραχή, οι φοβίες, η ιδεοψυχαναγκαστική διαταραχή, η διαταραχή μετατραυματικού στρες και οι αγχώδεις διαταραχές που οφείλονται σε ιατρικό συμβάν ή κατάχρηση ουσιών.

### αγχώδεις διαταραχές της παιδικής ή εφηβικής ηλικίας (*anxiety disorders of childhood or adolescence*)

Όμοιες με τις αγχώδεις διαταραχές που περιγράφονται για τους ενήλικες. Στην παιδική ηλικία υπάρχει επίσης το άγχος του αποχωρισμού.

► Βλ. **αγχώδεις διαταραχές**

### αγχώδης κατάθλιψη

(*agitated depression*)

Παρατεταμένη περίοδος που χαρακτηρίζεται από θλίψη, μελαγχολία, απαισιόδοξες σκέψεις, αισθήματα αναξιοτήτας και απόγνωσης, ενοχές, διαταραχή του ύπνου, μειωμένη ικανότητα για συγκέντρωση της προσοχής και γενικά περιορισμένη γνωστική ικανότητα, που συνοδεύεται από έκδηλο άγχος στον βηματισμό, νευρικές κινήσεις, σφίξιμο των χεριών ή κάποια άλλη συμπεριφορά που εκφράζει το άγχος ή την απόσπαση της προσοχής από αυτό.

### αγωγιμότητα των οστών

(*bone conduction*)

Στην ακοή, η μετάδοση του ήχου στο μέσο και το έσω ους διά μέσου των οστών του κρανίου.

### αγωνιστής (*agonist*)

1. Στη νευροφαρμακολογία, φάρμακο ή ουσία που επιτρέπει τη διαβίβαση, μέσω των συνάψεων, στην περιοχή του υποδοχέα και διευκολύνει την αντίδρασή του. Ένα φάρμακο που είναι *άμεσος αγωνιστής* προσκολλάται στην ίδια περιοχή με αυτήν του νευροδιαβιβαστή. Ένα φάρμακο που είναι *έμμεσος αγωνιστής* προσκολλάται σε μια άλλη περιοχή πρόσδεσης στον υποδοχέα και διευκολύνει τη δράση της περιοχής πρόσδεσης του νευροδιαβιβαστή. Ένας αγωνιστής λειτουργεί αντίθετα προς έναν *ανταγωνιστή*,

ο οποίος εμποδίζει τη συναπτική διαβίβαση.  
**2.** Στη φυσιολογία των μυών, αγωνιστής είναι ένας συσταλτός σκελετικός μυς σε αντίθεση με έναν άλλο μυ, τον ανταγωνιστή.

– VS

### **αδελφικά δίδυμα** (*fraternal twins*)

Δύο παιδιά που αναπτύσσονται από διαφορετικούς ζυγώτες, μοιράζονται τη μήτρα της μητέρας κατά τη διάρκεια της κύησης και γεννιούνται σχεδόν την ίδια στιγμή.

### **αδελφική αντιζηλία** (*sibling rivalry*)

Ανταγωνισμός που εκδηλώνεται ανάμεσα στα αδέρφια και αποσκοπεί στην επικράτηση, στην προσέλευση της προσοχής και της φροντίδας των γονέων, στην απόκτηση των οικογενειακών πόρων, καθώς και στην αναγνώριση και κατάκτηση καλής κοινωνικής θέσης στο περιβάλλον εκτός οικογένειας.

### **αδένας** (*gland*)

Κάθε όργανο που εκκρίνει μια ουσία απαραίτητη για το σώμα. Οι αδένες που εκκρίνουν ουσίες στο εξωτερικό μέρος του σώματος, όπως οι αδένες που παράγουν ιδρώτα και δάκρυα, αποκαλούνται *εξωκρινείς*, ενώ οι αδένες που εκκρίνουν ουσίες εντός του σώματος, όπως το συκώτι και τα επινεφρίδια, ονομάζονται *ενδοκρινείς*.

### **αδενίνη** (*adenine*)

Μία από τις τέσσερις βάσεις που συνθέτουν το δεοξυριβονουκλεϊνικό οξύ (DNA) και το ριβονουκλεϊνικό οξύ (RNA), τα οποία αποτελούν τα δομικά χημικά στοιχεία της γενετικής κληρονομιάς και της σωματικής λειτουργίας ( $C_5H_5N_5$ ). Η αδενίνη αποτελεί επίσης συστατικό στοιχείο της τριφωσφορικής αδενοσίνης (ATP), που αποθηκεύει ενέργεια στα μιτοχόνδρια των κυττάρων, και της διφωσφορικής αδενοσίνης (ADP).

### **αδενοϋπόφυση** (*adenohypophysis*)

Το πρόσθιο τμήμα του αδένος της υπόφυσης.

### **αδενυλική κυκλάση** (*adenylate cyclase*)

Ένζυμο το οποίο ξεκινά τη μετατροπή της τριφωσφορικής αδενοσίνης (ATP) σε κυκλική μονοφωσφορική αδενοσίνη (AMP) στη μεμβράνη ενός νευρώνα.

### **άδηλη επικοινωνία**

(*implicit communication*)

**1.** Η μετάδοση πληροφοριών σε περιβάλλον ή σε συνθήκες πολιτισμικά καθορισμένες, όπως η πραγματοποίηση μιας φιλικής συνάντησης σε μια ταβέρνα και όχι σε μια αίθουσα διαλέξεων. **2.** Στην επιστήμη των υπολογιστών, η αντίδραση ενός συστήματος σε περιβαλλοντικά δεδομένα και όχι σε σήματα εντολών. **3.** Στις εξελικτικές μελέτες, οι δομές και οι συμπεριφορές που επιτρέπουν την επικοινωνία με τα άλλα μέλη ενός είδους.

### **άδηλη κοινωνική σύγκριση**

(*implicit social comparison*)

Ασυνείδητη εκτίμηση των άλλων ατόμων σύμφωνα με πολιτισμικά κριτήρια, η οποία αποτελεί τη βάση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

### **άδηλη μάθηση** (*implicit learning*)

Μάθηση που συντελείται μέσα στο περιβάλλον και δεν προκύπτει από συστηματική διδασκαλία. Πραγματοποιείται χωρίς συνειδητή προσπάθεια και χωρίς πρόθεση ή ενίσχυση, και δεν διαπιστώνεται παρά όταν οι κατάλληλες συνθήκες τη φέρουν στην επιφάνεια. Για παράδειγμα, ένα παιδί με ιδιαίτερα τιμωρητικούς γονείς ίσως μάθει, παρά τους συγκεκριμένους κανόνες που οι γονείς προσπαθούν να του διδάξουν, ότι «ο δυνατός καθορίζει το τι είναι

δίκαιο». Ονομάζεται επίσης *συμπτωματική ή λανθάνουσα μάθηση*.

### **άδηλη μνήμη** (*implicit memory*)

Γνωστή και ως *έμμεση*, μνήμη που αφορά την ακούσια και συχνά χωρίς επίγνωση έκφραση της διατήρησης πληροφοριών που είχαν αποκτηθεί παλαιότερα (π.χ. λέξεις, εικόνες ή ιδέες). Αντιδιαστέλλεται προς την *έκδηλη* μνήμη, η οποία αναφέρεται στις συνειδητές αναμνήσεις παλαιότερων συμβάντων (δηλαδή αυτό που γενικά οι άνθρωποι θεωρούν «μνήμη»). Όταν οι άνθρωποι υποβάλλονται σε μια δοκιμασία άδηλης μνήμης, επιτελούν ένα αντιληπτικό ή γνωστικό έργο φαινομενικά άσχετο με τη φάση της μελέτης (π.χ. καλούνται να αποφασίσουν αν μια λέξη είναι γραμμένη σωστά ή λάθος). Τα άτομα δεν χρειάζεται να ανακαλέσουν γεγονότα που προηγήθηκαν της μελέτης, και εικάζεται ότι δεν συνειδητοποιούν ότι αξιολογείται η μνήμη τους. Η προετοιμασία αντίδρασης μέσω επανάληψης, μια μέτρηση της άδηλης μνήμης, διαπιστώνεται από την ενίσχυση της ταχύτητας επεξεργασίας των στοιχείων (ταχύτερη απάντηση ή χρόνος αντίδρασης), την ακρίβεια της επεξεργασίας (μεγαλύτερη ακρίβεια στην αντίδραση) ή τη μεροληψία της απόκρισης (τάση επιλογής ή εντοπισμού του γνωστού στοιχείου αντί του άγνωστου ή «καινούριου» στοιχείου). – CST

### **άδηλη προκατάληψη** (*implicit prejudice*)

Στάσεις, αξίες ή προκαταλήψεις που είναι άρρητες και ίσως βρίσκονται εκτός της συνειδητής επίγνωσης του ατόμου.

### **άδηλη στάση** (*implicit attitude*)

Εκτιμήσεις για κάποιον ή κάτι, οι οποίες βρίσκονται εκτός συνειδητής επίγνωσης ή συνειδητού ελέγχου. Οι άδηλες στάσεις

ενεργοποιούνται αυτόματα και δεν προϋποθέτουν κίνητρο ή ικανότητα έκφρασής τους, σε αντίθεση με τις *έκδηλες στάσεις*. Η συνέπεια μεταξύ άδηλων και έκδηλων στάσεων εξαρτάται εν μέρει από τη φύση της στάσης. Η συνέπεια είναι μεγαλύτερη όταν η στάση δεν είναι αντιφατική ή όταν το άτομο δεν ανησυχεί μήπως αυτή δεν είναι κοινωνικά αρεστή, ενώ οι ανησυχίες για το πώς θα παρουσιάσει τον εαυτό του προκαλούν αποσυνδέσεις μεταξύ των στάσεων. Ένας από τους πιο γνωστούς τρόπους μέτρησης των άδηλων στάσεων είναι η Δοκιμασία Άδηλης Συσχέτισης. – HLI, DA

### **αδιαδοχοκινησία** (*adiadochokinesia*)

Δυσκολία ή ανικανότητα στην εκτέλεση ταχέων, ρυθμικών, εναλλασσόμενων κινήσεων, όπως το ελαφρύ ή δυνατό χτύπημα των δάχτυλων πάνω σε ένα στέρεο αντικείμενο. Ονομάζεται και *δυσδιαδοχοκινησία* (*dysdiadochokinesia*).

### **αδιαφοροποίητη σχιζοφρένεια**

(*undifferentiated schizophrenia*)

Ψυχωτική διαταραχή που χαρακτηρίζεται από παραληρητικές ιδέες, ψευδαισθήσεις, αποδιοργανωμένη ομιλία, σκέψη και συμπεριφορά, και επίπεδο ή ακατάλληλο συναίσθημα. Συνήθως συνοδεύεται από σοβαρή δυσλειτουργία στο κοινωνικό και το εργασιακό επίπεδο.

### **αδιψία** (*adipsia*)

Η απουσία δίψας ή η αποχή από την κατανάλωση υγρών. Η χρόνια αδιψία οφείλεται συνήθως σε βλάβες στον πλάγιο πλευρικό υποθάλαμο.

### **αδρεναλίνη** (*adrenaline*)

Ορμόνη (C<sub>9</sub>H<sub>13</sub>NO<sub>3</sub>) και νευροδιαβιβαστής που δημιουργείται στα επινεφρίδια και λει-



τουργεί κυρίως ως παράγοντας διέγερσης. Η αδρεναλίνη προκαλεί αύξηση στον καρδιακό ρυθμό και στον όγκο του καρδιακού παλμού, διαστέλλει τις κόρες των οφθαλμών, αυξάνει τα επίπεδα σακχάρου στο αίμα, μειώνει τη ροή του αίματος προς το δέρμα και τον πεπτικό σωλήνα, αυξάνει τη ροή αίματος στους μυς και καταστέλλει τη λειτουργία του ανοσοποιητικού συστήματος. Χρησιμοποιείται για να διεγείρει την καρδιά σε περίπτωση καρδιακής ανακοπής και μερικές φορές σε καρδιακές αρρυθμίες. Η αδρεναλίνη αποτελεί έναν από τους κύριους νευροδιαβιβαστές στην αντίδραση «πάλης ή φυγής». Τη δράση της μιμούνται οι αμφεταμίνες, η καφεΐνη και η ριταλίνη.

### **αδρεναλινικός φλοιός** (*adrenal cortex*)

Το εξωτερικό μέρος, ο φλοιός των επινεφριδίων που παράγει μεταλοκορτικοστεροειδή, ανδρογόνα και γλυκοκορτικοστεροειδή, τα οποία συμβάλλουν στην ομοίωση του σώματος. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η γλυκοκορτικοστεροειδής κορτιζόλη, που απελευθερώνεται όταν ο φλοιός των επινεφριδίων διεγείρεται από τη φλοιοεπινεφριδιοτρόπο ορμόνη της υπόφυσης. Η απελευθέρωση κορτιζόλης αποτελεί αντίδραση στο στρες. – VS

### **αδρενεργικοί νευρώνες**

(*adrenergic neurons*)

Γνωστοί και ως *κατεχολαμινεργικοί* νευρώνες στη νευροδιαβίβαση. Οι διαβιβαστές σε αυτούς τους νευρώνες είναι οι κατεχολαμίνες ντοπαμίνης, η νορεπινεφρίνη (νοραδρεναλίνη) και η επινεφρίνη (αδρεναλίνη). Οι αδρενεργικοί νευρώνες εμπλέκονται στη ρύθμιση, από το κεντρικό νευρικό σύστημα, της προσοχής, της διάθεσης, της κίνησης και της ενίσχυσης (ανταμοιβής). Επιπλέον, στο αυτόνομο νευρικό σύστημα, οι μετα-

γαγγλιακοί συμπαθητικοί νευρώνες συνθέτουν ένα αδρενεργικό σύστημα αντίδρασης ενεργό στο στρες, αυξάνοντας τη ροή του αίματος στους σκελετικούς μυς, τον καρδιακό ρυθμό καθώς και τα επίπεδα σακχάρου στο αίμα για μια αντίδραση «πάλης ή φυγής». – VS

### **αδρενοκορτικοτρόπος ορμόνη**

(*adrenocorticotropic hormone [ACTH]*)

Ορμόνη που παράγεται στο πρόσθιο τμήμα του αδένου της υπόφυσης. Διεγείρει τους νευρώνες στον φλοιό των επινεφριδίων, οδηγώντας στη συνέχεια στην έκκριση κορτιζόλης και άλλων γλυκοκορτικοστεροειδών. Η ACTH ρυθμίζεται από τον εκλυτικό παράγοντα της κορτικοτροπίνης (CRF) που απελευθερώνεται από νευροεκκριτικά κύτταρα στον περικοιλιακό υποθάλαμο. Η ACTH αποτελεί μέρος ενός σημαντικού βρόχου ανάδρασης, του άξονα υποθαλάμου, υπόφυσης, επινεφριδίων. Ο άξονας αυτός εμπλέκεται στη ρύθμιση του στρες. Όταν υπάρχει συναισθηματικό, σωματικό ή ψυχολογικό στρες, η ACTH αποκρίνεται στον CRF και απελευθερώνει κορτιζόλη από τον φλοιό των επινεφριδίων προκειμένου να υποστηρίξει τη συνέχιση της αντίδρασης του οργανισμού στο στρες. – VS

### **αεριζόμενο λίκνο** (*air crib*)

Θάλαμος με μεγάλο παράθυρο, ηχομόνωση, κλιματισμό και ένα αποσπώμενο κατώσεντονο για την απομάκρυνση των ακαθαρσιών. Επινοήθηκε από τον B.F. Skinner ως η ιδανική κούνια, προκειμένου να εκπαιδευτούν τα βρέφη να μην κλαίνε για να τραβήξουν την προσοχή όταν ικανοποιούν τις φυσικές τους ανάγκες.

### **αεροφαγία** (*aerophagia*)

Η κατάποση αέρα. Στους ανθρώπους απο-

τελεί μια νευρική συνήθεια που μπορεί να οδηγήσει σε ρέψιμο και δυσφορία στο στομάχι. Σε ορισμένα είδη ζώων είναι μέθοδος εξασφάλισης οξυγόνου.

### **αθέτωση** (*athetosis*)

Νευρομυϊκή διαταραχή προερχόμενη συνήθως από προβλήματα στην εγκεφαλική αιματική ροή ή εγκεφαλικές βλάβες στα βασικά γάγγλια ή στο άνω πυραμιδικό δεμάτιο, και η οποία χαρακτηρίζεται από συστροφικές κινήσεις της γλώσσας, των δακτύλων και των άκρων.

### **αθηροσκλήρωση** (*atherosclerosis*)

Συνηθισμένη μορφή αρτηριοσκλήρωσης, που χαρακτηρίζεται από εναποθέσεις λίπους κατά μήκος των εσωτερικών τοιχωμάτων των φλεβών και των αρτηριών, η οποία οδηγεί στη σκλήρυνση των αιμοφόρων αγγείων και στη μερική απόφραξη της αιματικής ροής μέσα σε αυτά. Η κατάσταση αυτή είναι επικίνδυνη, καθώς έτσι τα αιμοφόρα αγγεία είναι πιο πιθανό να υποστούν τόσο ρήξη όσο και απόφραξη από μικρούς θρόμβους αίματος ή από κάποια άλλη ουσία στην κυκλοφορία του αίματος. Τέτοιου είδους αποφράξεις στερούν ορισμένο ιστό από την κυκλοφορία του αίματος και συνεπώς από οξυγόνο και θρεπτικά συστατικά. Οι αποφράξεις που συμβαίνουν στις αρτηρίες και οδηγούν στην καρδιά ονομάζονται *καρδιακές προσβολές/εμφράγματα*, ενώ αυτές που συμβαίνουν στον εγκέφαλο ονομάζονται *εγκεφαλικές συμφορήσεις ή εγκεφαλικά επεισόδια*.

### **αθλητική ψυχολογία** (*sports psychology*)

Κλάδος της ψυχολογίας που μελετά και εφαρμόζει τα ευρήματα της ψυχολογίας στον τομέα των αθλημάτων, με στόχο κυρίως τη βελτίωση της επίδοσης των αθλητών.

### **αθλητικός τύπος σώματος**

(*athletic body type*)

Στην τυπολογία του Kretschmer, το σώμα που χαρακτηρίζεται από μυώδη σωματική διάπλαση με φαρδείς ώμους. Τα άτομα που έχουν αυτό τον σωματότυπο θεωρούνται επιθετικά και ενεργητικά και σε κάποιο βαθμό επιρρεπή στη σχιζοφρένεια.

### **άθροισμα τετραγώνων**

(*sum of squares*)

Το αποτέλεσμα που προκύπτει από την άθροιση των τετραγώνων των αποκλίσεων μιας ομάδας τιμών από τον μέσο όρο τους. Εκφράζεται με τον τύπο:  $SS = \sum(X - \bar{X})^2$ .

### **αθροιστική καταγραφή**

(*cumulative record*)

Η καμπύλη εκμάθησης που δημιουργείται από ένα σταθερά κινούμενο ρολό χαρτιού και μια γραφίδα η οποία μετακινείται ένα βήμα προς τα πάνω σε κάθε νέα απάντηση. Με αυτό τον τρόπο καταγράφεται ο αριθμός των αποκρίσεων που εμφανίζει ένας οργανισμός σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα.

### **αθροιστικός εγγραφέας**

(*cumulative recorder*)

Μηχάνημα για την καταγραφή της καμπύλης μάθησης ενός οργανισμού.

► Βλ. *αθροιστική καταγραφή*

### **αιδοίο** (*vulva*)

Τα εξωτερικά γυναικεία γεννητικά όργανα, στα οποία περιλαμβάνονται τα μεγάλα χείλη, τα μικρά χείλη, η κλειτορίδα και η κοιλότητα του κόλπου.

### **αιθουσαία αίσθηση** (*vestibular sense*)

Η ικανότητα να γνωρίζει κάποιος τη θέση του σώματός του και να διατηρεί την ισορ-